

С Т А Н О В И Щ Е
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА: ПЕДАГОГИЧЕСКИ УСЛОВИЯ ЗА
РАЗВИТИЕ НА ТВОРЧЕСКИТЕ СПОСОБНОСТИ ПРИ ДЕЦА С АУТИЗЪМ.

Област на висше образование: Педагогически науки.

Професионално направление: 1.2. Педагогика.

Докторска програма: Специална педагогика .

Докторант: Елисавет Ангелос Румпидаци

Научен ръководител: доц. д-р Снежана Попова

Автор на становището: проф. д-р Катерина Караджова

Темата на дисертационния труд е посветена на децата от аутистичния спектър и начина, по който те развиват своите креативни способности ако са поставени в подходящи педагогически условия. Към настоящия момент в областта на Специалната педагогика липсват изследвания за това, как децата от аутистичния спектър използват визуалните инструкции и символичната игра в процеса на своето развитие.

Свързването на тази проблематика с възможностите за подобряване на педагогическите условия с оглед развитието на креативността на децата от аутистичния спектър е сериозно предизвикателство за докторантката. В процеса на своята работа тя предлага алтернатива на традиционното обучение, което е предпоставка за написването на интересен и иновативен дисертационен труд.

Дисертационният труд е разработен върху 131 стандартни страници, което включва: увод, четири глави, списък с публикациите, библиография и приложение, състоящо се от три страници.

В уводната част се обосновава актуалността на изследвания проблем и се визират основните организационни моменти на експерименталното изследване.

В първата глава се прави обстойна характеристика на парадигмата аутизъм. Анализирани са симптомите и основните диагностични критерии (триадата нарушение), акцентира се върху възприемането на перцептивните стимули с техните физически свойства, особеностите на мисленето и речта, на стереотипното поведение и липсата на зрителен контакт. На фона на споменатите особености докторантката прави задълбочена характеристика на високо функциониращия аутизъм, като се опитва сполучливо да систематизира причините за неговото възникване.

Значим момент в тази насока е представянето на спецификата на психолого-педагогическо оценяване в Гърция, което в сравнителен план може да има приложение и в международен аспект.

Втората глава разглежда терапевтичните подходи и интервенции при децата с аутизъм, като се анализират съвременните образователни програми, които се прилагат при тези деца и се обосновават критериите за избор на подходящо въздействие. Особено внимание докторантката обръща на различните подходи за алтернативна комуникация като PECS, MAKATON, както и на подходите за насърчаване на социалното взаимодействие. Стъпка по стъпка докторантката представя различните въздействия, които трябва да се реализират върху детето с аутизъм. Те са синтезирани в програмата за ранна интервенция при деца с аутизъм.

Паралелно с това в тази част, докторантката обосновава значението на структурираното обучение – програмата TEACHS (Лечение и обучение на деца с аутизъм и свързани нарушения в комуникацията). Тя прави сполучливи презентации на визуалните стимули, които индивидът може да разбира по-лесно от вербалните, посредством което се подобрява адаптацията на детето към социалната среда. В светлината на тези анализи е обосновано значението на играта и нейните социални функции за цялостното развитие на децата с аутизъм.

В третата глава е описана организацията на експерименталното изследване и се коментират получените резултати.

Поставената от докторантката цел е изключително адекватна, полезна и амбициозна, а именно включването на допълнителни невербални стимули като PECS, MAKATON и TEACHS, чрез които може да се подпомогне и подобри качеството на вербалната комуникация при децата с аутизъм.

В процеса на експерименталното изследване и последвалите анализи, тази цел е постигната, а хипотезата, която е насочена към стимулиране на детската креативност – доказана.

Направените изводи са сполучливи и обосновани. Те отчитат ефективността на използваните визуални инструкции и стимули за подобряване качеството на когнитивната дейност и формираните социални умения и навици.

Приемам напълно реалността на описаните приносни моменти. Ще се опитам да добавя някои допълнителни:

1. Многообхватност на изследването. В експерименталната процедура участват 60 деца с аутизъм, учители, родители, образователни експерти.

Експерименталната процедура включва теоретичен анализ, психологически въпросник, педагогически експеримент, педагогическо наблюдение, статистически анализ и други;

2. Обоснова се необходимостта от търсене и намиране на иновативни подходи на въздействие при деца с аутизъм за оптимизиране качеството на педагогическите условия;
3. Доказана е възможността от ефективно прилагане на невербални стимули и сигнали, подобряващи вербалната комуникация при деца с аутизъм;
4. Предложен е авторски сценарий на символните игри;
5. Възможно е издаване на методическо ръководство за работа с деца с аутизъм.

Коментари и въпроси:

1. Има ли разлика между „Подходите за насърчаване на социалните взаимодействия“ и „Подходите за разширяване на социалните взаимодействия“? Информацията, включена в посочените раздели, създава впечатление за дублиране на съдържанието им (стр. 32 – 37 и стр. 44 – 49 от автореферата).
2. В дисертацията са споменати редица етиологични фактори, които биха могли да причинят състоянието аутизъм. Според вас има ли някаква водеща теория за причините, които пораждаат аутизма, или са представени само хипотези?
3. Текстовата част на дисертацията е доста ограничена в количествено отношение. Обемът на дисертацията е 131 страници. Според мен авторката би могла да увеличи тези страници ако включи някои допълнителни анализи и разяснения във връзка с експерименталните си изследвания.

Докторантката има четири публикации, свързани с дисертационния труд. Това е напълно достатъчно за допускането до публична защита.

Авторефератът е разработен върху 67 страници и отразява в лаконичен, но точен вид, съдържанието на дисертацията.

Заключение:

Рецензията на дисертационен труд представлява интересна и иновативна разработка. Експерименталното изследване с неговите изводи и обобщения могат да

обогатят теорията и практиката на специалната педагогика и да допринесат за оптимизиране на обучението на децата с аутизъм.

Моето впечатление е, че Елисавет Ангелос Румпидаки има качества на добър изследовател и перспективен практик, а представеният труд има своите достойнства и положителни моменти.

Въз основа на всичко описано и аргументирано, предлагам на Уважаемото научно жури да гласува с положителен вот за присъждането на Елисавет Ангелос Румпидаки на образователна и научна степен „доктор“ по педагогика (Специална педагогика).

14.02.2020 г.

Автор на становището:.....

/проф. д-р К. Караджова/